

Remissyttrande gällande Trafikverkets rapport Ökat regionalt inflytande avseende flyglinjer med allmän trafikplikt LI2025/00230

Yttrande

Borlänge kommun ställer sig bakom Region Dalarna och SKRs Sveriges kommuner och Regioners remissyttrande gällande ärende LI2025/00230 och vill särskilt lyfta fram följande.

- Borlänge kommun, i enlighet med Region Dalarna, ser positivt på förslaget att ge regioner och kommuner möjlighet att komplettera det statliga utbudet med regionalt upphandlade linjer. Detta skulle ge ett ökat inflytande och större flexibilitet att anpassa flygtrafiken efter regionala och lokala behov.
- Borlänge kommun välkomnar förslaget men ser samtidigt ekonomiska risker. Om Trafikverket inte kan säkerställa grundläggande tillgänglighet med statliga medel, kan kommuner och regioner tvingas medfinansiera utökade krav.
- Borlänge kommun anser att staten, utöver att skapa förutsättningar för tillgänglighet genom statligt upphandlad flygtrafik och möjligheten till regionalt upphandlade flyglinjer, även måste ta ett betydligt större ekonomiskt ansvar för grundläggande finansiering av flygplatssystemet, särskilt till de regionala flygplatserna.
- Borlänge kommun ser, i likhet med Region Dalarna och SKR, ett stort behov av att staten redan nu förbereder sig för den gröna omställningen inom luftfarten och allmän trafikplikt. Dessutom anser Borlänge kommun att staten ekonomiskt behöver stödja de regionala flygplatserna i denna omställning.
- Borlänge kommun anser att systemet med utredning kring allmän statlig trafikplikt måste ses över och anpassas för att bli mer flexibelt och följa de snabba förändringar som sker idag. Borlänge kommun anser vidare att Trafikverket därför bör få ett nytt uppdrag att utreda och föreslå nödvändiga förändringar och att detta ska ske i nära samverkan med kommuner och regioner.
- Med hänsyn till det aktuella säkerhetspolitiska läget, totalförsvarets behov och Sveriges medlemskap i NATO, ökar kraven på ett väl fungerande nät av flygplatser över hela landet. Borlänge kommun anser att staten, förutom att skapa förutsättningar för tillgänglighet genom statligt upphandlad flygtrafik och möjligheten till regionalt upphandlade flyglinjer, även måste ta ett betydligt större ekonomiskt ansvar för den grundläggande finansieringen av flygplatssystemet.

Detta gäller särskilt för de regionala flygplatserna, som spelar en avgörande roll för både tillgänglighet och säkerhet i hela landet.

Ett viktigt steg för att säkerställa regionala och kommunala behov

Dagens upplägg med de nuvarande ekonomiska ramarna innebär en risk för att staten, skjuter över det ekonomiska ansvaret för att säkerställa grundläggande tillgänglighet på kommuner och regioner. Borlänge kommun ser en risk att detta kan ske istället för att enbart hantera de kompletterande syften som förslaget anger. Eftersom det statliga anslaget för trafikplikten är begränsat, finns en risk att Trafikverket inte kan tillgodose behoven för att säkerställa grundläggande tillgänglighet i hela landet genom statliga trafikavtal för bland annat tåg, buss, flyg och färja. Detta skulle kunna innebära att kommuner och regioner tvingas ta ett större ekonomiskt ansvar.

Det statliga anslaget för trafikplikt behöver i högre grad baseras på faktiska behov, utifrån uppsatta kriterier, och anslagen bör bli mer långsiktiga och fleråriga. Det är inte rimligt att införa regional medfinansiering innan staten tar fullt ansvar för tillgänglighet inom den statliga trafikplikten för flyg.

Trafikverket föreslår att den allmänna trafikplikten ska hanteras i två separata processer. Den ena processen ska öppna upp för möjligheten till ytterligare icke-statliga flyglinjer utifrån att det finns ett kommunalt eller regionalt behov som ligger utöver det statliga utbudet.

Borlänge kommun anser att det är mycket positivt att det föreslås att regioner och kommuner ska få möjlighet att komplettera det statliga utbudet med regionalt upphandlade linjer. Detta kommer ge större inflytande och flexibilitet att anpassa flygtrafiken efter regionala och lokala behov.

Borlänge kommun anser, precis som Trafikverket, att det är nödvändigt att separera icke-statliga flyglinjer från den vanliga processen för statlig trafikplikt. Lokala behov kan uppstå och förändras över tid, vilket gör det olämpligt att genomföra upphandling endast vart fjärde år.

För att inte skapa sämre förutsättningar än för EU:s övriga medlemsländer rörande icke-statliga flyglinjer anser Borlänge kommun att Sverige ska följa EU:s lufttrafikförordning och därmed sätta begränsningen till tre timmar. Frågan om den svenska hårdare regeln borde även ses över för den statliga trafikplikten.

Risk för förskjutning av kostnader på kommuner och regioner

Trafikverket föreslår utifrån uppdraget en förändring gällande processen för det statliga utbudet som innebär att om en kommun/region ser behov av att utöka kraven i statligt upphandlad trafik i form av till exempel fler stolar, turer med mera så ska detta kunna beaktas i processen. Trafikverket anser att det är positivt att öppna upp för regional

medfinansiering i det statliga utbudet av flyg då det ger möjligheter att förändra utbudet om en region/kommun ser andra behov utifrån ett regionalt perspektiv.

Borlänge kommun, i likhet med Region Dalarna och SKR, ser snarare att det finns en överhängande risk att detta leder till att den ekonomiska bördan även för grundläggande tillgänglighet överförs till kommuner och regioner.

Staten har ett övergripande ansvar för att vidmakthålla tillgänglighet i hela landet. För att säkerställa en grundläggande tillgänglighet anser Borlänge kommun att det statliga anslaget för trafikplikt i större utsträckning behöver baseras på faktiska behov utifrån uppsatta kriterier och att anslagen behöver bli mer långsiktiga och fleråriga. Det är inte rimligt med regional medfinansiering förrän staten tar fullt ansvar för tillgängligheten inom den statliga trafikplikten för flyg.

Tveksamt om processen för ökat inflytande är lämplig

Förslaget öppnar upp för möjligheten till regionalt upphandlad flygtrafik för regionala, interregionala och internationella linjer. Beslut om trafikplikt ska dock prövas utifrån flera faktorer. För att få upphandla en regional linje måste kommuner och regioner först ta fram underlag för att visa på behovet och detta utan garanti för ett godkännande från Trafikverket. Förslaget ska sen ställas mot andra alternativa resmöjligheter som tåg och hur tillgängligheten övergripande ser ut från föreslagen flygplats, men även om det finns en negativ påverkan på statliga linjer. Trafikverket menar även att internationella linjer inte bör vara aktuella om det redan finns befintlig trafik som kan påverka till exempel Arlanda negativt. En betydande begränsning är exempelvis att internationella linjer inte bör vara aktuella om det redan finns befintlig trafik från Sverige till den aktuella flygplatsen.

Borlänge kommun anser att förutsättningarna för att etablera en regional flyglinje riskerar att hämmas av de många faktorer och begränsningar som Trafikverkets förslag innehåller, vilket inte verkar vara i linje med regeringens intentioner med sitt uppdrag. Borlänge kommun anser vidare att det med Trafikverkets förslag om hur regionala linjer ska prövas utifrån flertalet faktorer finns en risk att dessa begränsningar helt och hållet hämmar möjligheten för kommuner och regioner att upphandla flygtrafik.

En grön omställning av flyget är nödvändig

En grön omställning av flyget är nödvändig, och det är därför viktigt att förändringar inom allmän trafikplikt för flyg även tar hänsyn till detta. Det finns möjligheter att använda de fördelar som fossilfritt flyg kan innebära i den föreslagna förändringen. Allmän trafikplikt och regionalt upphandlad flygtrafik kan i framtiden när marknaden är mogen öppna upp för helt nya linjer med direktflyg mellan flygplatser inom Sverige, vilket kan leda till en bättre anslutbarhet utifrån behov och en ökad tillväxt och bättre förutsättningar för den gröna omställningen av flyget.

För att möjliggöra en grön omställning av flyget är det även viktigt att den statliga trafikplikten tar sitt ansvar och vid kommande avtal skapar förutsättningar för att fasa ut äldre flygplansflottor och övergå till fossilfria flygplan när möjligheterna finns. Detta kommer även kräva investeringar hos de regionala flygplatserna för att möta de stora behov som finns av investeringar på marken och på flygplatserna. En omställning kommer troligtvis även innebära initialt högre kostnader vid upphandling av flyglinjer med nya flygplan.

Borlänge kommun ser, i likhet med Region Dalarna och SKR, ett stort behov av att staten redan nu förbereder sig för den gröna omställningen inom luftfarten och allmän trafikplikt. Dessutom anser Borlänge kommun att staten ekonomiskt behöver stödja de regionala flygplatserna i denna omställning.

Borlänge kommun anser vidare att det är en viktig uppgift för regeringen att aktivt driva på översynen av EU:s översyn av lufttrafikförordningen så att den framtida lufttrafikförordningen innehåller de delar som ska lägga grunden för en grön omställning av flyget.

Ökad flexibilitet i processen för statlig allmän trafikplikt är nödvändig

Det statliga utbudet av flyglinjer regleras genom en process där Trafikverket vart fjärde år genomför en utredning för att fastställa vilka linjer som ska omfattas av statlig allmän trafikplikt för flyg utifrån ett antal kriterier. Denna process har förblivit oförändrad under många år, trots att förutsättningarna för flyget och flygplatserna har genomgått betydande förändringar. För närvarande står Sverige inför stora utmaningar med en minskande inrikestrafik och där sex regionala flygplatser helt saknar reguljär trafik. Upphandling av flygtrafik är statens verktyg för att säkerställa grundläggande tillgänglighet i enlighet med det transportpolitiska funktionsmålet.

Det är därför av yttersta vikt att staten granskar det statliga basutbudet av flyglinjer till regionala flygplatser, med hänsyn till tillgänglighet och regionala behov. Staten måste identifiera kommersiella, men samhällsviktiga linjer där rimliga transportalternativ saknas om flygtrafiken skulle upphöra på grund av att ett flygbolag drar in sin linje.

Med hänsyn till det svåra läget för svenskt flyg och de regionala flygplatserna är det nödvändigt att staten omprövar hanteringen av den statliga allmänna trafikplikten. Det är inte längre tidsenligt att genomföra en översyn vart fjärde år och att ingenting sker däremellan. Den snabba utvecklingen i världen kräver att tillgängligheten säkerställs i hela landet, vilket idag inte kan uppnås genom att förlita sig på kommersiella flygbolag. I allt högre grad lägger flygbolag ned sin trafik på regionala flygplatser med få passagerare per år men där flyget fortfarande är nödvändigt för att klara tillgängligheten.

Borlänge kommun anser att systemet med utredning kring allmän statlig trafikplikt måste ses över och anpassas för att bli mer flexibelt och följa de snabba förändringar

som sker idag. Borlänge kommun anser vidare att Trafikverket därför bör få ett nytt uppdrag att utreda och föreslå nödvändiga förändringar och att detta ska ske i nära samverkan med kommuner och regioner.

Grundläggande trygghet och säkerhet förutsätter regionala flygplatser

I Sverige ägs 32 av 42 flygplatser av kommuner och regioner, och de ekonomiska förutsättningarna för de regionala flygplatserna har blivit allt mer ansträngda. Idag uppgår underskotten på de regionala flygplatserna till över 700 miljoner kronor. Trots att staten 2024 ökade det statliga driftstödet till 210 miljoner kronor, ligger bördan fortfarande tungt på de kommunala och regionala ägarna för att upprätthålla en grundläggande flyginfrastruktur för att klara Sveriges behov.

Under pandemin 2020 och vid de stora skogsbränderna 2018 tydliggjordes behovet av ett fungerande flygplatssystem som täcker hela landet för att säkerställa samhällsviktig flygtrafik. Med hänsyn till det aktuella säkerhetspolitiska läget, totalförsvarets behov och medlemskapet i NATO, ökar kraven på ett väl fungerande nät av flygplatser över hela landet.

Grundläggande finansiering för flygplatssystemet är nära kopplat till frågan om förutsättningarna för att kunna ha en allmän statlig trafikplikt för flyg. Idag överväger flera kommuner och regioner nedläggning av sina regionala flygplatser på grund av svårigheter att motivera kostnaderna jämfört med annan verksamhet som vård, skola och omsorg. Sverige riskerar därför att se flygplatser läggas ned om inte staten tillskjuter resurser för att bibehålla dem. En grundläggande förutsättning för att säkerställa tillgänglighet och statlig allmän trafikplikt är att det finns flygplatser. Utan flygplatser upphör flygtrafiken, vilket leder till försämrad tillgänglighet. Vid kris eller krig kommer detta även innebära att totalförsvarets behov inte alls kan tillgodoses.

Borlänge kommun anser att staten, utöver att skapa förutsättningar för tillgänglighet genom statligt upphandlad flygtrafik och möjligheten till regionalt upphandlade flyglinjer, även måste ta ett betydligt större ekonomiskt ansvar för grundläggande finansiering av flygplatssystemet, särskilt till de regionala flygplatserna.